https://doi.org/10.36007/5390.2026.561

JAZYKOVO-ŠTYLISTICKÁ ANALÝZA PROZAICKÝCH TEXTOV DOLNOZEMSKÝCH SLOVÁKOV

LINGUISTIC-STYLISTIC ANALYSIS OF PROSE TEXTS OF THE LOWERLAND SLOVAKS

Eva TIBENSKÁ[1]

ABSTRACT

Štefan Dováľ (born in 1950) is one of the most prominent authors of the older wave of prose texts by the Lowerland Slovaks living and creating in Romania. After his death, a collection titled Moments of Happiness and Returns (2021) was published, which presents a selection of his shorter prose works and provides suitable material for language and stylistic analysis. In this study, we attempt to delve not only into the richness of dialectal elements interwoven with the speech expressions of the Bihor mountain dwellers or the sociolect-influenced expressions of the Nadlac intellectuals, but also into the specifics of the language and style of the author himself.

KEYWORDS

Štefan Dováľ, Lowland Slovaks in Romania, prose texts, linguistic and stylistic analysis

„Slovenčina symbolizuje slovenskosť, Slovákov, slovenskú kultúru, napokon aj Slovensko. Nemôžeme si pritom dovoliť hovoriť lajdácky. Tým vlastne akoby sme poukazovali na lajdáctvo celého národa. A to si ostatní súkmeňovci nezaslúžia. Spisovná slovenčina má reprezentatívnu funkciu, reprezentuje národ, národnosť, nás. Preto každý hovoriaci by to mal mať na pamäti. A tobôž tí, ktorí patria k jeho reprezentatívnym osobnostiam, k inteligencii, k elite“ (Anoca, 2012, 32 s).

Dolná zem bola v minulosti (od 18. storočia) pre Slovákov z tzv. Horného Uhorska (a nielen pre nich) synonymom zasľúbenej zeme plnej hojnosti a blahobytu. Príčinou veľkého migračného pohybu Slovákov zo severu na juh bol podľa historikov najmä nedostatok pôdy a s tým súvisiaca zlá sociálna situácia chudobného obyvateľstva, ďalej silná maďarizačná politika v rámci celého Uhorska a nakoniec aj silný útlak a prenasledovanie protestantských cirkví (Sirácky 1980). Slováci z rôznych častí severného Slovenska sa vo viacerých časových obdobiach a migračných vlnách presídľovali predovšetkým do žúp v západnej časti Rumunska (išlo najmä o aradsko-banátsku a bihorsko-sălajskú oblasť). Pritom nie vždy zakladali nové osady, ale zväčša rozširovali tu žijúce rumunské, maďarské, srbské a iné obyvateľstvo. Tieto historicko-etnokultúrne súvislosti považujeme za dôležité uviesť preto, aby bolo zrejmé, že na konečnú podobu slovenského jazyka v týchto oblastiach vplývala nielen nárečová podoba slovenčiny,

[1] doc. PhDr. Eva Tibenská, CSc., Univerzita J. Selyeho, Pedagogická fakulta, Katedra slovenského jazyka a literatúry / tibenskae@ujs.sk

ktorú si prinášali naši predkovia do novej vlasti z domova, ale aj jazyky (predovšetkým rumunčina), s ktorými sa tu stretávali a postupne zžívali. To všetko robí jazykovú analýzu prozaických textov autorov slovenskej minority v Rumunsku komplikovanou a nejednoznačnou. Rozlišovať totiž musíme na jednej strane texty opisujúce životné osudy postáv z dedinského prostredia, pre ktoré je typické používanie slovenčiny ovplyvnenej všetkými doteraz spomenutými faktormi, a na druhej strane texty opisujúce život a vzťahy medzi súčasnými príslušníkmi slovenskej menšiny, zväčša vzdelanými intelektuálmi z mesta, ovládajúcimi do značnej miery slovenský spisovný jazyk čiastočne ovplyvnený miestnym sociolektom.

Práve z vyššie uvedených dôvodov sme si na jazykovú analýzu prozaických textov dolnozemských Slovákov v Rumunsku vybrali texty síce už nežijúceho, ale z hľadiska tvorby súčasného spisovateľa, publicistu, prekladateľa a organizátora verejného a kultúrneho života Slovákov v Rumunsku − Štefana Dováľa (narodený v r. 1950, zomrel v r. 2011). Výber z jeho kratších aj dlhších próz bol prezentovaný desať rokov po jeho smrti v zbierke *Chvíle šťastia a návratov* (2021). Zostavovateľkou tohto výberu trinástich próz bola autorova dcéra A. K. Zimbran, ktorá do neho zaradila „prózy z bihorského, nadlackého a čiernomorského prostredia, v ktorých je prítomná večne aktuálna otázka vzťahu k domovu, k domu, k svojim, otázka odcudzenia a neschopnosti prispôsobenia sa cudziemu svetu a k požiadavkám súčasnej doby“ (Zimbran, úvod k zbierke *Chvíle šťastia a návratov*, s. 5). Kým zostavovateľka zbierky odhaľuje v Dováľových prózach „bytostnú potrebu vykresľovania reality podľa vlastného cítenia“ (tamže), literárny vedec P. Šenkár vyzdvihuje „jeho osobný prínos k diverzifikovaniu tematiky prozaickej tvorby dolnozemských Slovákov tým, že vo svojej próze uviedol bihorské a vrchárske prostredie, resp. zameral sa na život mladšej generácie intelektuálov“ (Šenkár, 2019, 74 s).

Ako prototyp prozaického textu z bihorského prostredia Plopišských hôr začiatkom 20. storočia nám poslúži prvá próza výberu nazvaná *Ján Korytár Medveď.* Už z pomenovania hlavného protagonistu príbehu je zrejmé, že ide o dedinského človeka, ktorého predkovia sa zaoberali výrobou korýt, kým prímenie *Medveď* charakterizuje človeka vysokého vzrastu a veľkej sily. Ako sa však z jeho myšlienkových pochodov a z jeho konania dozvedáme, jeho veľkosť spočíva najmä v jeho morálnych zásadách formovaných životom vrchárov, naplneným prácou a obdivom i úctou voči prírode.

Pre autorov štýl sú typické krátke úvody, ktoré vovádzajú čitateľa do prostredia, v ktorom sa realizuje dej. A keďže v analyzovanej novele ide o dedinu nachádzajúcu sa v lone prírody, autor ju sprítomňuje prostredníctvom ustálených personifikácií a farbami naplnených metafor, čo ho čiastočne zbližuje so slovenskými autormi lyrizovanej prózy. V jeho texte *lúče vykukli spoza Kráľovho brala; mračná ustupovali pred nastávajúcim dňom a plávali po oblohe; kvapky rannej rosy hladkali poľné kvety; slnko sa usmialo; ranné teplo sa zabodlo do striech domov; z údolia Bystrej sa lenivo dvíhali biele pary...* Chýbať pritom nesmú zvukové, kinetické a iné prejavy zvierat, s ktorými je život dedinského človeka bytostne spätý: *škovránok vyspevoval starodávnu pieseň; sliepky, kohúty privítali svoju gazdinú škrekotom a kotkodákaním, Rysuľa ju privítala zdĺhavým mučaním...* Kým prostredie približuje autor cez maľované obrazy prírodných scenérií, jednotlivých protagonistov príbehu sprítomňuje cez ich každodenné pracovné návyky až rituály a s tým späté úvahy a postoje: *Tetka Korytárová vstala z postele a ticho sa obliekla, aby náhodou neprebudila spiaceho syna a muža. Báčik Korytár sa v duchu usmial, že stará mu dá pokoj a neprebúdza ho, hoci už skoro hodinu nespal. Nech si len myslí, že sa ona prebúdza prvá.* (Dováľ, 2021, 7 s) Vo všeobecnosti ide o jednoduchých dedinských ľudí s ich každodennými radosťami, starosťami aj naplnenými či nenaplnenými túžbami. Na pozadí stvárňovania ich každodenného pracovného i bežného života podrobne vykresľuje

jednotlivé zaužívané pracovné i sviatočné úkony meniace sa v priebehu jednotlivých ročných období (kosba, kŕmenie a pasenie zvierat, príprava do kostola, priebeh bohoslužieb a následný odchod do krčmy, sušenie sena, žatva a mletie múky vo vodnom mlyne, mláťačka, kopanie zemiakov, svadba a s tým späté svadobné obyčaje a tance, zabíjačka prasaťa, stavanie domu a koniarne, výrub stromov a furmanka, kálanie dreva na zimu i bežné ženské práce). Autor spomínané pracovné i sviatočné úkony približuje kombináciou opisovania zaužívaných pracovných postupov, nástrojov, zvykov a obyčajov s dialógmi (i vnútornými) jednotlivých zainteresovaných postáv. Demonštrujeme to na ukážke opisujúcej prípravu rodiny Korytárovej na bohoslužby:

Keď zapraskali prvé triesky v železnom špor̆áku, Jano vyskočil z postele a natiahol na seba staré nohavice. Zabehol po vodu. Za oblečenie sa netrápil, veď všetko mu mamka pripraví. Akoby bol videl, že nedeľné šaty a biela košeľa sú už pripravené v prednej izbe na posteli. ...

- *Choď sa oholiť, Jano. Fruštik je už pripravený.*
- *Hneď. Nech tatko skoncu.*
- *A čo sa teľo holí, veď už neni mladý zať?!*
- *Oholiť sa im treba...*
- *Ale tebe by prv trebalo. Šaty maš na posteli v izbe.*

Jano sa usmial. Skoro každú nedeľu tie isté slová. (Dováľ, 16 s).

V priamej i nevlastnej priamej reči uplatňuje autor dôsledne miestne nárečie, kým v autorskej reči používa spisovný slovenský jazyk.

Rumunský slavista Grigore Benedek, ktorý skúmal slovenské nárečia v stoliciach Salaj a Bihor, vo svojej monografii uvádza: „Pokiaľ ide o pôvod bihorských Slovákov, historické záznamy nie sú v plnom súlade s charakterom nárečí: písomné doklady a ľudové podanie pripomínajú kolonizačné ohniská na území Oravy, Gemera, Novohradu, Zemplína, sčasti aj Spiša, Šariša, Moravy a pod., kým nárečové zvláštnosti odkazujú predovšetkým na hornú Oravu, na Zvolen, Novohrad, Šariš a Trenčín.“ (Benedek, 1983, 13-14 s) Keďže slovenskí prisťahovalci prichádzali vo viacerých vlnách, pričom pochádzali z nárečovo rôznorodých oblastí Slovenska, vzájomným ovplyvňovaním nárečových osobitostí a tiež vplyvom domácej rumunčiny či jazykov iných národností žijúcich na tomto území sa utvárali zmiešané nárečia, „ktoré nemožno stotožňovať ani s jedným z dnešných nárečí na Slovensku“ (Benedek,19 s). Najviac je to zreteľné v prozodickej oblasti, najmä pri prízvuku (ten je na predposlednej slabike fonetického slova) a pri dĺžke, ktorá sa síce zachováva pod prízvukom a v slabike pred prízvučnou slabikou, no nezachováva sa v poslednej neprízvučnej slabike slov a gramatických tvarov: *nas, vam, nam, dačo take, nech mu daju, tym, kym, isť, pridem, čim rychlejší, mam dve luky, zajdeme...* So skracovaním dĺžky súvisí aj zamieňanie dvojhlások za krátke samohlásky: *prečo by ne?, nema žadnu robotu, budu tučneť, nevem, prečo sa mešaš do mojej roboty, veš, pojdeme, išol, vyženeme, teto rady, bude nam veselší, pozreť sa, tež, mesac, chleb, te baganče, kaďáľ chodíte?, došol, budeme museť, tetka ho prosu, neni (*nie je), *šťaste, mleka, po teto dni...* Proti tejto tendencii však svedčí zachovanie diftongu *ô* v slovách stredoslovenského pôvodu: *do pôzdnej jesene*, *zapôzdili.* G. Benedek považuje stav kvantity v zmiešaných nárečiach za víťazstvo východoslovenských a hornooravských nárečí bez kvantity nad stredoslovenskými nárečiami, hoci „dĺžka v osihotených tvaroch sa ešte objavuje. (Benedek, 28 s)

Z fonologických nárečových javov spomenieme ešte výskyt samohlásky *e* namiesto *a* v slovách a tvaroch: *čekaj, len si ty sedni, po deždi, nebude pršeť, zejtra...* a tiež namiesto samohlásky *o* v slovách a tvaroch: *ven, do teho sa nestaraj!, sme im zestali dlžni, vy zeberte grace!...*

Zámena samohlásky *o* samohláskou *e* v tvare inštrumentálu singuláru mužských substantív patrí však už do oblasti morfológie: *zbohem, s obedem, s Janem, s človekem, s Rabčanem...*

V tvaroch substantív ženského rodu sa vyskytuje zasa tvar genitívu singuláru zakončený na *-u* namiesto spisovného *-y*: *by sa to Marku mohlo aj dotknúť* a tvar inštrumentálu zakončený na *-u*, ktorý je aj pri osobných zámenách: *pod hrušku ti je graca, by som chcel skosiť tu nad Bystru, s tuto rosu, jak pred mnu schováva.* V texte sa vyskytuje v osloveniach aj pôvodný stav vokatívu, aj keď mu už konkuruje tvar nominatívu: *Tetko! Nechajte, mamko! chlape, brate, devče* popri *Agneška moja! tatko, Janko, báčik Ďuro.* Pri verbách sa od spisovnej slovenčiny odlišuje tvar 3. osoby plurálu prézenta (tento tvar sa vyskytuje aj pri onikaní): *nech tatko skoncu, nemá rád babrošov a ani ľudí, kterí dačo sľubu a potym...* a tvar infinitívu slovesa *byť* v podobe *busť*: *može busť; veš, čo by z teho mohlo busť.*

V lexikálnej rovine sa v reči postáv vyskytuje veľké množstvo nárečových, hovorových aj expresívnych slov, pričom mnohé z nich sú už v dnešných slovenských nárečiach i v hovorovom štýle zastarané či zastarávajúce. Patria k nim slová ako *fruštik, cedačiak* (nádoba na mlieko)*, furmanka, teťkon* (teraz), *heno, nachovať, noha je vyšlopena* (vyvrtnutá)*, legeľov* (pasienok), *habadej, bo* (lebo), *netrovil* (nemíňal), *henom povedám, kromple, loni, kedy sa z tehotok dostanem, aby si sa nezredikal, polesniaky, šanujem sa, trebalo by, odbehli heno, kresačka, graca, strožliak, Stará Huta si rozmetala domy, verdúnek* (miera 2 a pol dl alkoholu), *slamienka, tutok, teľo, keľo, šetko, vykrúcanka, poprávanka, kuľha tanec, odobierka,* expresíva *čerta starého, hlúpy pupák, trubiroh, mamľas, fifák* (veľký nos); *A čo by ti aj hurku rozpučalo! Len si nevyslopal aj ten pol liter?!*

V súlade s hovorovým štýlom uplatneným v reči postáv je text presýtený množstvom frazeologizmov, z ktorých mnohé v dnešnej slovenčine už upadli do zabudnutia: *vyhodil Jana zo sedla* (prebral mu dievča), *Števovi táto vec nasucho neprejde* (dostane bitku), *kým je seno na koreni* (nepokosené), *tam práca šla ako po masle, zlé jazyky sa nájdu všade, vyskočil ako obarený...*

V oblasti syntaxe majú nárečovú podobu konštrukcie s datívne stvárneným benefaktorom (participant sémantickej štruktúry vety, ktorému je privlastnená celá stvárňovaná situácia): *A kde su vam kone, chlapci? Oholiť sa im treba. – Ale* tebe *by prv trebalo.*

V texte sa nachádzajú aj maďarské, nemecké a ruské repliky a výrazy, keďže autor chce autenticky priblížiť zážitky hlavného hrdinu, ktorý najskôr odchádza za prácou do mesta, neskôr počas I. svetovej vojny bojuje na fronte a dostáva sa do ruského zajatia.

Obsahovo aj jazykovo sú ostatné texty zbierky *Chvíle šťastia aj návratov* so súvekou tematikou a písané súčasným spisovným jazykom okoreneným expresívnymi, slangovými aj hovorovými výrazmi a v závislosti od témy a prostredia tiež profesionalizmami. Tie sa vyskytujú najmä v humorne ladenej autobiografickej poviedke *Mallory-Weiss* (Dováľ, 2021, 102–116 s). Ako vysvitne, záhadne a cudzokrajne znejúci názov poviedky je termín pomenúvajúci syndróm spätý s oslabením žalúdočných žliaz. Zároveň je to „symbol narušiteľa pokojného a monotónneho života rozprávača“ (Šenkár, 2019, 84 s).

Žriedlom humoru v uvedenej poviedke sú jazykové prostriedky satiry až sarkazmu, prameniace z protikladu laického pohľadu rozprávača (text podáva formou Ich-rozprávania) a odborného pohľadu zdravotníkov na totožný zdravotný problém: *„Keď som to meno prvýkrát počul, myslel som si, že to bude nejaký sympatický anglický alebo americký Žid.“ ... „Pekne to znie, Krista mu aj s Weissom a jeho syndrómom, ale mnou riadne zatočil.“* (Dováľ, 2021, 102 s). *Neviem si predstaviť, čo ten doktor chcel v mojom žalúdku hľadať, ale vypadal ako trpezlivý zlatokop, ktorý si prezerá každý ligotavý kamienok.“* (Dováľ, 2021, 112 s). Text je plný expresívnych výrazov spätých s duševným a fyzickým stavom rozprávača – pacienta, znechuteného prebiehajúcimi bolestivými vyšetreniami aj nastávajúcimi zmenami jeho stravovacích a iných návykov (bez pikantných jedál, bez kávy aj cigariet): *...keď som ležal pod fibroskopom so žalúdkom napnutým do prasknutia*, *ako keby som mal jeho obsah vysypať na*

uterák pod mojou bradou... Celý prípad sa mi nezdal taký komplikovaný ako všetky tie slová, ktoré chlap okolo toho svojho vŕtania v mojom žalúdku diktoval blondínke v bielom plášti.“ Z expresívnych výrazov uvedieme aspoň niektoré: *zbuntošil, všetko zostalo hore nohami, akoby človeka všetci čerti obchádzali, dostal som vlčí hlad, vyvalil na mňa oči, v ústach mi zahrali slinky, netrep už toľko, prst do zadku mi nevopchali, banda v bielych plášťoch, škrpan, skurvený Mallory-Weiss! choď do čerta aj s tvojimi zákazmi!*

V protiklade s predchádzajúcou tematikou a použitými humornými a expresívnymi jazykovými prostriedkami je krátka poviedka nazvaná metaforicky *Priamo do kaše.* Začína sa opisom rozpálenej letnej Bukurešti a v súlade s príbehom vysokoškolského študenta Mariána je popretkávaná vysokoškolskými študentskými výrazmi i slangom: *kánikula, vedúci katedry... ešte žmýkal niektorú zo svojich obetí, pán profesor, štipendium, po skúšobnom lopotem, v telke, sprievodcovali slovenským a českým skupinám turistov, vodičák, príjemný vietor – morská bríza*. Druhým prostredím, v ktorom sa študent Marián pohybuje, je československý konzulát a až s morbídnymi podrobnosťou opisovaná márnica s mŕtvolami. S tým sú spojené výrazy: *bude robiť na konzuláte, na ambasade, turistická sezóna, pretlmočil to konzulovi*, *začal konzulovi referovať, výhodička, poručík, milícia, zápisnica, mŕtvola, márnica, pozostalí, behačky, konzul vyhlásil záverečnú; konzul začal vyratúvať, čo všetko bude treba vybaviť: úmrtný list, objednať rakvy, zaistiť prevoz lietadlom...* Celá zrejme opäť autorom zažitá udalosť je stvárnená prostredníctvom Er-rozprávania a iba s minimom dialógov (dva krátke dialógy študenta s profesorom a s poručíkom). O myšlienkových pochodoch študenta a jeho postojoch k tragickej udalosti referuje rozprávač v kombinácii s vnútorným monológom hlavného protagonistu: *Vystrel sa a v tom momente sa mu pred očami zjavila márnica. ... Tie mŕtve telá akoby ho obliehali a viedenský rezeň sa mu tlačil niekde do hrdla. Vyskočil z postele a zamieril do kúpeľne. V zrkadle videl svoju bledú tvár a v ušiach mu zazneli konzulove slová: priamo do kaše. Do čerta! Musí sa z toho dostať.“* (Dováľ, 2021, 122 s)

Posledná analyzovaná próza z výberu má názov *Šťastie* a rozpráva príbeh bežného, ničím nezaujímavého intelektuála – úradníka v malom meste, Dávida Drbasa. Jeho život prebieha monotónne v úrade a pendlovaním medzi rodičovským a svokrovským domom, kým jeho manželka s deťmi dovolenkujú na pobreží. Jeho obľúbenú samotu a pokoj naruší príchod právnikov, ktorí mu oznámia, že po svojom strýkovi z Kanady dedí veľký majetok. Próza je vystavená na rozprávaní rozprávača, na dialógoch a hlavne na vnútornom monológu hlavného hrdinu. Základným prostriedkom je kontrapunkt: záujem o zdravého človeka – nezáujem o človeka poznačeného chorobou; oddych v pokojnom kúte hotela – vybavovačky a nervozita v práci; monotónny priebeh každodenného života – potreba zmeny životného štýlu vplyvom veľkého zdedeného majetku; šťastie a radosť spojené s predstavou o oznámení radostnej noviny manželke – nešťastie a smútok spätý s odhalením manželkinej nevery.

Vnútorný monológ slúži na odhalenie Dávidovho citlivého vnútra, jeho postojov k problémom a vyrovnávanie sa s nimi: *„ Pripálil si cigaretu a labužnícky vdychoval omamný dym. Že vraj cigarety škodia zdraviu. Eh! To môže byť pravda, ale ozaj čo tomu zdraviu neškodí? Veď niekedy aj materinské mlieko môže byť otravné. Škoda rečí!* (Dováľ, 2021, 128-129 s)

A čo teraz? Ide zavolať manželke. Pravdaže. To bude prvá vec. Nie! A čo keď nebude v izbe? ... Nie, radšej jej zavolá ráno. Ale mohol by zavolať Tónovi. Ten bude vyvalený. (Dováľ, 2021, 137 s)

Lexika je súčasná, spätá s mestským životom intelektuála, v texte nájdeme hovorové aj expresívne slová a zvraty, ba aj profesionalizmy: *po rodinných a služobných trampotách cítil potrebu oddýchnuť si niekde v samote, Pánu Bohu za chrbtom; čo tam po lekároch; šláger nahrá na pásku a koľkokrát vstúpi do krčmy, pustí si ten audioklip; pred rokmi to pocítil na*

svojej koži; akoby mu boli všetci čerti vojnu vypovedali; bleskovo mu priniesol ďalšiu rundu; hoci sa mu rozum točil na plné obrátky; myslel som si, že je to len nejaký špás, fígeľ; ak si chceli po celodennom lopotení zaliať horkosť dna; vyplatil a zvyšok počkal až do posledného drobáka; Tóno sa brblal v úradných vybavovačkách; to nie je ono; jeho osoba nevchádzala do repertoáru; z toho by už bol mal opletačky; treli biedu; jeho prisahaná; brúsil po Tatrách; keď človeku začína šťastie žičiť; ten chlap vypadá na poriadneho človeka; nikomu ani muk o dedičstve poveril našu banku o vykonanie závetu; podľa bankového vyhodnotenia...

Na základe našej jazykovo-štylistickej analýzy prozaických textov Š. Dováľa je zrejmé, že spisovateľ ovládal nielen zmiešané nárečie bihorského kraja, ale na základe nadobudnutého vzdelania a každodennej novinárskej praxe aj normu súčasnej spisovnej slovenčiny vrátane príznakových slov a frazeologizmov.

Na záver uvádzame citát, s ktorým sa plne stotožňujeme: *Slováci v Rumunsku sú nielen národnostnou menšinou, ale integrálnou súčasťou nás všetkých, lebo len spoločnými silami a v jednote sme a budeme schopní vytvárať také (kultúrne) hodnoty, aby si nás vážnejšie všimli dobrí ľudia dobrej vôle hocikde na našej modrej planéte.* (Šenkár, 2018, 14 s)

Príspevok vznikol ako výstup projektu Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry (KEGA) Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. Registračné číslo projektu: 001UJS-4/2025; názov projektu: Chrestomatia z kultúrneho kontextu dolnozemských Slovákov I.; vedúci projektu: doc. PaedDr. Patrik Šenkár, PhD.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Anoca D. M. (2012). *Slovacica miscellanea*. Článok *Vtáka poznať po perí a človeka po reči.* Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak.

Benedek, G. (1983). *Slovenské nárečia v stoliciach Salaj a Bihor v Rumunsku.* Matica slovenská, Martin.

Dováľ, Š. (2021). *Chvíle šťastia a návratov.* Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak.

Sirácky, A. (1980). *Slováci vo svete 1.* Matica slovenská, Martin.

Šenkár, P. (2018). *Próza Slovákov v Rumunsku (z rokov 1853 – 1953).* Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak.

Šenkár, P. (2019). *Novodobá prozaická tvorba Slovákov v Rumunsku (z rokov 1976 – 2019).* Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak.